

G. W. F. HEGEL
TARİH FELSEFESİ

G. W. F. HEGEL

Tarih
Felsefesi

Çeviren:
Aziz Yardımlı

İDEA • İSTANBUL

İdea Yayınevi
Şarap İskelesi Sk. 2/106-107 34425 Karaköy — İstanbul
www.ideayayinevi.com iletisim@ideayayinevi.com

Bu çeviri için © AZİZ YARDIMLI 2006, 2010

BİRİNCİ BASKI 2006

İKİNCİ BASKI 2010

Tüm hakları saklıdır. Bu yayımın hiçbir bölümü

İdea Yayınevinin ön izni olmaksızın

yeniden üretilemez.

G. W. F. Hegel

Tarih Felsefesi

Vorlesungen Über Die Philosophie der Geschichte

Baskı: Bayrak Matbaası

Davutpaşa Cad. No 14, Kat 2, MB İş Merkezi

Topkapı — İstanbul

Printed in Türkiye

ISBN 978 975 397 107 2 (Kalın Kapak)

ISBN 978 975 397 099 0 (İnce Kapak)

İÇİNDEKİLER

Giriş

- I. Tarihi İrdelemenin Türleri ve Felsefi Tarih İrdelemesinin Genel İlkesi **9**
- II. Bu İlkenin Daha Yakın Belirlenimi **20**
 - a) *Tinin Doğasının Soyut Ögeleri* **20**
 - b) *İdeasının Edimselleşmesinin Aracı* **22**
 - c) *Bu Edimselleşmenin Varoluşsal Şekli* **35**
- III. Dünya Tarihinin Süreci **46**
 - a) *Gelişimin İlkesi* **46**
 - b) *Tarihin Başlangıcı* **49**
 - c) *Tarihin Sürecinin ve Tarihsel İlerlemenin Türü* **53**

Tarihin Coğrafi Temeli **65**

- a) *Yeni Dünya* **66**
- b) *Eski Dünya* **71**
 1. Coğrafi Ayrımlar **71**
 2. Tekil Yer Bölümler **74**
 - Afrika **74**
 - Asya **80**
 - Avrupa **81**

Bölümleme **82**

Bölüm I. Doğu Dünyası **87**

- Kesim I. Çin **90**
 - Kesim II. Hindistan **106**
 - Budizm **127**
 - Kesim III. İran **131**
 - Altkesim I: Zend Halkı **133**
 - Altkesim II. Asurlular, Babilonialılar, Medler ve Persler **137**
 - Altkesim III. Pers İmparatorluğu ve Bileşenleri **141**
 - Persia **142**
 - Suriye ve Semitik Ön-Asya **144**
 - Judae **147**
 - Mısır **149**
- Yunan Dünyasına Geçiş **165**

Bölüm II. Yunan Dünyası 168

- Kesim I. Yunan Tininin Öğeleri 169
- Kesim II. Güzel Bireyselliğin Şekillenmesi 180
 - Altkesim I. Özel Sanat Yapıtı 180
 - Altkesim II. Nesnel Sanat Yapıtı 182
 - Altkesim III. Politik Sanat Yapıtı 187
 - Persler İle Savaşlar 191
 - Atina 192
 - Sparta 195
 - Peloponez Savaşı 197
 - Makedonya İmparatorluğu 201
- Kesim III. Yunan Tinin Düşüşü 204

Bölüm III. Roma Dünyası 207

- KESİM I. İkinci Kartaca Savaşına Dek Roma 210
 - Altkesim I. Roma Tininin Öğeleri 210
 - Altkesim II. İkinci Kartaca Savaşına Dek Roma Tarihi 219
- KESİM II. İkinci Kartaca Savaşından İmparatorluğa Dek Roma 226
- KESİM III.
 - Altkesim I. İmparatorluk Döneminde Roma 232
 - Altkesim II. Hıristiyanlık 235
 - Altkesim III. Bizans İmparatorluğu 247

Bölüm IV. Germanik Dünya 252

- KESİM I. Hıristiyan Germanik Dünyanın Öğeleri 255
 - Altkesim I. Halkların Göçleri 255
 - Altkesim II. Müslümanlık 261
 - Altkesim III. Büyük Karl'ın İmparatorluğu 265
- KESİM II. Orta Çağlar 269
 - Altkesim I. Feodalite ve Hiyerarşi 269
 - Altkesim II. Haçlı Seferleri 286
 - Altkesim III. Feodalizmden Monarşiye Geçiş 292
 - Orta Çağların Çözülüşü Olarak Sanat ve Bilim 298
- KESİM III. Modern Çağ 300
 - Altkesim I. Reformasyon 301
 - Altkesim II. Devlet Oluşumunda Reformasyonun Etkisi 311
 - Altkesim III. Aydınlanma ve Devrim 318

EKLER

- ARKASÖZ / Aziz Yardımlı 333
- KISA AÇIKLAMALAR 359
- TÜRKÇE-ALMANCA SÖZLÜK 364
- DİZİN 369

G. W. F. HEGEL
TARİH FELSEFESİ

Giriş

Bu derslerin konusu Dünya Tarihinin felsefesidir; eş deyişle, bu Tarih üzerine ondan çıkarmış olduğumuz ve içeriğinden örnekler olarak durulaştırmayı istediğimiz genel gözlemler değil, ama Dünya Tarihinin kendisidir.*

I. İlk olarak, ne olduğunun açıklık kazanması için, herşeyden önce Tarihi ele almanın başka yollarının bir yoklaması zorunlu görünür. Genel olarak irdelenecek üç Tarih türü vardır:

- a) kökensel Tarih,
- b) düşünsel Tarih
- c) felsefi Tarih.

a) Birincisi açısından birkaç addan söz etmenin hemen belirli bir tablo vereceğini düşünüyorum; örneğin *Herodotus*, *Thukydides* ve aynı türden daha başka Tarih yazarları başlıca gözlerinin önünde yer alan ve kendileriyle aynı tını paylaştıkları eylemleri, olayları ve durumları betimler, dışsal olarak bulunanı tinsel tasarımın alanına aktarırlar. Dışsal görüngü böylece içsel tasarım olur. Benzer olarak, şair de duygularında bulduğu gerci tasarım yetisi için işlem den geçirir. Hiç kuşkusuz, bu dolaysız Tarih yazarları da başkalarının bildirim ve anlatılarını ellerinin önünde bulmuşlardır (bir insanın yalnız başına her şeyi görmesi olanaklı değildir), ama bu gene de yalnızca şairin ona çok şey borçlu olduğu gelişmiş bir dili bir bileşen olarak önünde bulması gibidir. Tarih yazarları bu akıp giden yitici öğeleri bir araya bağlar ve onları ölümsüzlük için Mnemosyne'nin Tapınağına yerleştirirler. Efsaneler, halk şarkıları, gelenekler böyle kökensel Tarihten dışlanmalıdır, çünkü bunlar tarihsel olarak henüz puslu öğelerdir ve bu nedenle bilinçleri puslu halkların tasarımlarına aittir. Burada ne olduklarını ve ne istediklerini bilen halklar ile ilgilenmeliyiz. Görülen ya da görülebilir edimselliğin toprağı bundan böyle daha sağlam bireyselliğe gelişmiş halklarda tarihsel öğeyi oluşturmayan o efsanelerin ve şiirlerin büyüme zemini olan geçicilikten daha sağlam bir zemin sağlar.

Böyle kökensel Tarih yazarları önlerinde yer almış olan olayları, eylemleri ve durumları bir tasarım yapıtına çevirirler. Böyle Tarihlerin içeriğı bu nedenle çok geniş kapsamlı olamaz (*Herodotus*, *Thukydides*,

*Burada temel alınacak bir ders kitabından söz edemiyorum; *Tüze Felsefesinin Anahatları* başlıklı çalışmamda, §§ 341-360, daha şimdiden böyle bir Dünya Tarihinin daha yakın kavramını olduğu gibi, onun irdelemesinden doğan ilkeleri ya da dönemleri de sundum.

Guicciardini incelenebilir); çevrelerinde bulunan ve yaşayan onlar için özsel gereçtir; yazarın eğitsel biçimlenişi ve yapıtına içerik yaptığı olayların biçimlenişi, yazarın tını ve anlattığı eylemlerin tını *bir ve aynıdır*. Az çok kendisinin de katıldığı, en azından birlikte yaşadığı şeyleri betimler. Tablosunu kısa zaman dönemlerinden, insanların ve olayların tekil şekillerinden, üzerlerine düşünülmemiş tekil özelliklerden oluşturur, öyle ki ürettiği imgeleri kendi doğrudan gözlemlerinde ya da ona doğrudan anlatılanlarda önünde buldukları denli belirli bir yolda gelecek kuşakların imgeleminin önüne getirebilsin. Derin düşünce ile hiçbir işi yoktur, çünkü önündeki olguların tınında yaşar ve henüz onların üzerinde ve ötesinde değildir; eğer, Sezar'ın durumunda olduğu gibi, generaller ya da devlet adamları sınıfına aitse, o zaman tarihsel olarak ortaya çıkanlar *onun* ereklarının kendileridir. Eğer böyle bir Tarih yazarının konusu üzerine derinlemesine düşünmediği, ama yazılarında kişilerin ve halkların oldukları gibi buldukları söylenirse, o zaman örneğin Thukydides'te okunabilecek ve hiç kuşkusuz öyle olmadıkları ileri sürülebilecek konuşmalar bunu çürütüyor görünür. Ama konuşmalar insanlar arasındaki eylemlerdir, ve dahası etkileri oldukça özsel olan eylemlerdir. Gerçekten de insanlar sık sık 'Bu *yalnızca* bir konuşmadır,' derler, ve bu düzeye dek onların suçsuzluklarını sergilemeyi isterler. *Böyle* konuşma yalnızca boş konuşmadır, ve boş konuşmanın suçsuz olma gibi önemli bir üstünlüğü vardır. Ama halkların halklara seslenmeleri, ya da halklara ve prenslere seslenen konuşmalar Tarihin bütünleyici bileşenleridir. Örneğin Perikles'in, o en derin eğitilmiş, en gerçek, en soylu devlet adamının söylevleri gibi söylevler Thukydides tarafından daha öte işlenmiş olsalar bile, gene de Perikles'e yabancı değildirler. Bu söylevlerde bu insanlar halklarının düzgülerinden, onların kendi kişiliklerinden, törel ve tinsel doğalarının olduğu gibi politik ilişkilerinin de bilincinden, ve ereklarının ve eylem yollarının ilkelerinden söz ederler. Tarih yazarının onlara söyledikleri ödünç bir bilinç değil, tersine kendi kültürlerini anlatan sözlerdir.

Eğer uluslarla birlikte yaşamayı ve onların en içlerine ulaşmayı istiyorsak, yakından tanımamız ve üzerlerinde uzun uzadıya durmamız gereken tarih yazarları bunlardır; eğer onlarda yalnızca bilginliği değil, ama derin ve gerçek bir hazzı da arayacaksak, yönelmemiz gereken tarihçiler bunlardır; ama sayıları belki de düşünebileceğimizden daha azdır: Tarihin babası, eş deyişle yaratıcısı olan Herodotus ve Thukydides'ten daha önce söz etmiştik; Xenofon'un *On Binlerin Geri Çekilişi* eşit ölçüde kökensel bir kitaptır; Sezar'ın *Yorumlar*'ı büyük bir ruhun yalın başyapıtıdır. Eskiler arasında bu tarih yazarları zorunlu olarak büyük komutanlar ve devlet adamlarıydılar; Orta Çağlarda, eğer devlet işlerinin ortasında yer alan piskoposları bir yana bırakırsak, Keşişler saf tarihçi yazarları olarak bu sınıfa aittirler; ama antikçağın o tarihçileri yaşamla ne denli sıkı bağlantı içindeyseler, onlar

ondan o denli yalıtılmıştı. Modern zamanlarda tüm ilişkiler değişmiştir. Bizim kültürümüz özel olarak kavrayıcıdır ve tüm olayları hemen tasarım yetisi için anlatılara çevirir. Bunların arasında özellikle askeri olaylar üzerine eşsiz, yalın, belirli anlatılar vardır ki, pekala Sezar'ınkiler ile aynı sınıfa koyulabilirler ve içeriklerinin varıllığı ve araç ve koşullar üzerine ayrıntılar nedeniyle giderek daha öğreticidirler. Fransız *Mémoires* da buraya aittir. Bunlar birçok durumda parlak kafalar tarafından önemsiz sorunlar üzerine yazılmışlardır; sık sık pek çok anekdot gereci kapsarlar ve yetersiz bir zeminleri vardır; gene de, Cardinal de Retz'inkiler gibi, çoğu kez gerçek tarihsel başarıtlardır; bunlar büyük bir tarihsel alana yayılırlar. Almanya'da böyle ustalar seyrek görülür; Büyük Friedrich (*Histoire de mon temps*) bu bakımdan ünlü bir kuraldıdır. Böyle insanlar hiç kuşkusuz yükseklerde duruyor olmalıydılar. Ancak yukarıda durulduğu zaman olgular doğru olarak gözlenebilir ve herşey görülebilir, aşağıda küçük bir delikten dışarıyı seyrederken değil.

b) İkinci Tarih türüne *düşünsel/reflektierend* Tarih diyebiliriz. Bu tür Tarih sunumu ele aldığı zaman ile bağıntı içinde olmayan, ama tını açısından şimdinin ötesinde olan Tarihtir. Bu ikinci cinste birbirlerinden çok değişik türler ayırılabilir.

aa) İstenen genel olarak bir ulusun ya da bir ülkenin ya da dünyanın bütün tarihi üzerine bir görüş, kısaca *Evrensel Tarih* dediğimiz şeydir. Burada tarihsel gerecin işlenmesi başlıca sorundur ki, bu işi yapacak olan kişi ona *kendi* tınıyla yaklaşır; ama bu içeriğin tınından ayrı bir tındır. Burada özellikle yazarın bir yandan betimlediği eylemlerin ve olayların içerik ve ereklere ilişkin olarak, öte yandan tarihi ele alış yoluna ilişkin olarak kendisinin saptadığı ilkeler önemli olacaktır. Biz Almanlar durumunda derin düşünce ve sağgörü büyük bir türlüllük gösterir ve her tarih yazarının bu konuda kendi kafasında kendine özgü bir türü ve tarzı vardır. İngilizler ve Fransızlar genel olarak tarihin nasıl yazılması gerektiğini bilirler, ve duruş noktaları daha evrensel ve daha ulusal bir kültür basamağına aittir; bizim aramızda ise herkes bir özgünlük yaratma havasındadır, ve tarih yazmak yerine her zaman tarihin nasıl yazılması gerektiği üzerine araştırma yapmaya çabalarız. Düşünsel Tarihin bu ilk türü, eğer bir ülkenin tarihinin bütününü sunmaktan daha öte hiçbir ereği yoksa, kendini sıkı sıkıya öneğine bağlar. Böyle derlemeler in (Livius'un, Sicilyalı Diodoros'un tarihleri, Johannes von Müller'in *İsviçre Tarihi* buraya aittir), eğer iyi yapılmışlarsa, yüksek değerleri vardır. En iyileri arasında hiç kuşkusuz ilk sınıfın tarihçilerine yaklaşan türde tarihçiler sayılabilir, ve bunlar öylesine görsel yazarlar ki, okur çağdaşların ve görgü tanıklarının olayları anlatışını dinlemekte olduğu izlenimine kapılabilir. Ama değişik bir kültüre ait bir bireye özgü olması kaçınılmaz *tekil bir* ton çoğu kez böyle bir tarihin içinden geçmesi gereken zamanlara uyarlanmaz, ve

yazarın anlatısında konuşan tin bu zamanların tininden bütünüyle başka bir tendir. Böylece Livius eski Roma krallarına, konsüllerine ve generallerine ancak kendi zamanının usta bir avukatı tarafından yapılabilecek ve [Roma] antikçağından kalan gerçek efsaneler (örneğin Menenius Agrippa masalı gibi) ile çarpıcı bir zıtlık içinde duran türde konuşmalar yaptırır. Böylece bize çarpışmaların betimlemelerini sanki onları kendisi görmüş gibi verir; ama bunların özellikleri tüm zamanlardaki çarpışmalar için kullanılabilir, ve belirlilikleri yine başka yerlerde sık sık birincil önemdeki noktalara egemen olan bağlantı eksikliği ile ve tutarsızlık ile zıtlık içinde durur. Böyle bir derlemci ile kökensel bir tarihçi arasındaki ayrımı saptamanın en iyi yolu Polybius'u Livius'un kendi tarihinde Polybius'un yaptının saklandığı dönemler için kullandığı, genişlettiği ve kısalttığı biçem ile karşılaştırmaktır. Johannes von Müller tablosunda betimlediği zamanlara bağlı kalabilme çabasında tarihine katı, resmi, titiz bir görünüş vermiştir. Eski Tschudy'de bulunan anlatılar daha çok yeğlenir; herşey salt yapay ve uydurma bir antikçağ havasında olduğundan daha saf ve daha doğaldır.

Uzun dönemleri ya da bütün bir dünya tarihini göz önüne almayı isteyen bir tarih gerçekte edimsel olanın bireysel betimlemelerinden vazgeçmeli ve kendini soyutlamalara kısaltmalıdır; ve bu yalnızca olayların ve eylemlerin atlanması anlamında değil, ama Düşüncenin en güçlü örnekleyici olması gibi başka bir anlamda alınmalıdır. Bir çarpışma, büyük bir utku, bir kuşatma bundan böyle kendisi değildir ve yalnız belirlenimler içerisine sıkıştırılmıştır. Livius Volscii ile savaşları anlatırken, zaman zaman çok kısaca 'Bu yıl Volscii ile savaşıldı' der.

bb) Düşünel Tarih'in ikinci bir türü *Pragmatik* Tarihtir. Geçmiş ele alırken ve uzaklarda kalmış bir dünya ile ilgilenirken, düşünce için bu kendi etkinliğinden ve çabasına ödül olarak bir Şimdi ortaya çıkar. Olaylar değişiktir, ama onlarda evrensel olan ve içsel olan, onları bağlayan şey *birdir*. Bu Geçmiş ortadan kaldırır ve olayları Şimdiye getirir. Pragmatik düşünceler, ne denli soyut olsalar da, tam bu yolla gerçekte Şimdidedirler ve Geçmişin anlatılarını bugünün yaşamında diriltirler. Böyle düşüncelerin gerçekten de ilginç ve diriltici olup olmadıkları yazarın kendi tinine bağlıdır. Burada özellikle ahlaksal düşüncelere ve tarih yoluyla kazanılan ahlaksal derslere değinmek gerekir, ki bu ikinciler sık sık birinciler göz önünde tutularak ele alınırlar. Eğer iyilik örneklerinin ruhu yükselteceği ve çocukların ahlaksal eğitiminde onlara mükemmellik aşlamak için uygulanabilir oldukları söylenebilirse, gene de ulusların ve devletlerin yazgıları, çıkarları, durumları ve karışıklıkları bir başka alandır. Yöneticilere, devlet adamlarına, uluslara özellikle tarihin deneyimi yoluyla öğrenmeleri salık verilir. Ama deneyimin ve tarihin öğrettiği şey ulusların ve hükümetlerin tarihten hiçbir zaman hiçbirşey öğrenmedikleri ya da ondan türetilmiş öğretilere göre davranmadıklarıdır. Her dönemin öylesine kendine

özgü koşulları vardır ve öylesine bireysel bir durum gösterir ki, onda onun kendisinden çıkarak karar verilmelidir ve ancak böyle karar verilebilir. Dünya olaylarının baskısı altında evrensel bir ilkenin hiçbir yararı olmaz, benzer durumların anılarına başvurular sonuçsuzdur, çünkü geçmişin soluk anılarının Şimdinin diriliğine ve özgürlüğüne karşı hiçbir güçleri yoktur. Bu bakımdan hiçbirşey Fransızların Devrim döneminde Yunan ve Roma örneklerine dönmek için o sık yinelenen çağrılarında daha sığ olamaz. Hiçbirşey bu ulusların doğasından ve bizim zamanımızın doğasından daha ayrı olamaz. *İsviçre Tarihi*'nde olduğu gibi *Evrensel Tarih*'inde de böyle ahlaksal amaçları göz önünde tutan Johannes von Müller prensler, hükümetler ve halklar için, özellikle İsviçre halkı için böyle bir öğreti hazırladı (özel bir öğretiler ve düşünceler derlemi oluşturdu ve mektuplaşmalarında sık sık bir haftada hazırladığı bu düşüncelerinin tam sayısını verir); ama bunu başarmış oldukları arasında en iyisi sayamaz. Ancak durumlar üzerine kökten, özgür, kapsayıcı bir görüş ve İdeanın derin anlamı (örneğin Montesquieu'nün *Yasaların Tini*'nde olduğu gibi) böyle düşüncelere gerçeklik ve ilginçlik verebilir. Bu nedenle *bir* düşünsel Tarih *başkasını* yerinden eder; her yazar için gereçler önünde açıktır; her biri kendini onları kolayca düzenlemeye ve işlemeye yetenekli görebilir; her biri kendi tinini zamanın tini olarak onlarda geçerli kılabilir. Böyle düşünsel Tarihlerden bıkararak, insanlar sık sık bir olayın tüm bakış açılarını dışlayan imgelerine geri dönmüşlerdir. Bunların hiç kuşkusuz belli bir değeri vardır, ama çoğunlukla yalnızca ham bir gereç sunarlar. Biz Almanlar bunlarla yetiniriz; buna karşı Fransızlar ise dahiyane bir yolla kendileri için bir Şimdi oluştururlar ve Geçmiş şimdiki durum ile ilişkilendirirler.

cc) Düşünsel Tarihin üçüncü türü *Eleştirel* Tarihtir; buna zamanımızda Almanya'da tarihi ele almanın başlıca yolu olduğu için değinilecektir. Bunda sunulan tarihin kendisi değil, ama Tarihin bir Tarihi, tarihsel anlatıların bir yargılanışı ve bunların gerçeklik ve inandırıcılıklarının bir araştırmasıdır. Bunda yatan ve özellikle yatması gereken özgünlük yazarın anlatılardan olgularda olmayan birşeyi çıkarmada gösterdiği kavrayış keskinliğidir. Fransızlar bu alanda derin ve sağgörü üzerine dayalı pekçok çalışma üretmişlerdir. Ama gene de böyle eleştirel yöntemi tarihsel olarak geçerli bir yöntem olarak geçerli kılmaya çalışmamış, yargılarını eleştirel incelemeler biçiminde sunmamışlardır. Bizim durumumuzda ise o yüksek eleştiri denilen şey, genel olarak filolojiye olduğu gibi, tarihsel yazına da egemen olmuştur. Bu yüksek eleştiri boş bir imgelem yetisinin sağlayabileceği tarihsel olmayan tüm olanaklı ucubeleri getirmek için gerekeceyi sağlamıştır. Bu, özel kuruntuları tarihsel verilerin yerine koyarak, tarihte Şimdiyi kazanmanın bir başka yoludur — kuruntular ki, ne denli gözüpek iseler, eş deyişle ne denli önemsiz ayrıntılar üzerine dayalı ve tarihin en kararlı olguları ile ne denli çelişkili iseler o denli değerli sayılırlar.

dd) Düşünsel Tarihin son türü kendini hemen parçalı birşey olarak gösteren türdür. Hiç kuşkusuz soyutlayıcıdır; ama genel bakış açılarını (örneğin Sanat Tarihi, Tüze Tarihi, Din Tarihi) aldığı için, Felsefi Dünya Tarihine bir geçiş oluşturur. Zamanımızda *kavramlar tarihinin* bu biçimi daha gelişmiş ve öne çıkarılmıştır. Böyle dallar [Sanat, Tüze, Din] bir ulusun tarihinin bütünü ile bir ilişki içinde dururlar, ve herşeyin çevresinde döndüğü biricik nokta bütünüün bağlantısının mı sergilendiği, yoksa yalnızca dışsal ilişkileri içinde mi arandığıdır. Bu ikinci durumda, bu dallar ulusun bütünüyle olumsal, tekil özellikleri olarak görünürler. Şimdi, eğer düşünsel Tarih evrensel bakış açılarını izleme noktasına gelmişse, o zaman belirtmek gerek ki, eğer böyle bakış açılarını gerçek bir doğada iseler, yalnızca dışsal bir çizgi, yalnızca dışsal bir düzen oluşturmazlar, tersine olayların ve edimlerin kendilerinin içsel ve yol gösterici ruhlarıdır. Çünkü, ruh-önderi Merkür gibi, İdea gerçeklikte halkların ve dünyanın önderidir, ve Tin, o önderin ussal ve zorunlu İstenci, dünya olaylarına öncülük etmiştir ve emektedir; onu bu önderlikte tanıyabilmek burada amacımızdır. Bu bizi

c) Tarihin üçüncü cinsine, *Felsefi Tarihe* getirir. Önceki iki tür açısından hiçbir açıklama gerekmemiştir, çünkü kavramları kendiliğinden açıktı; ama bu sonuncusunda durum başka türdür ve gerçekten de bir açıklama ya da aklama gerektiriyor görünür. Gene de genel olarak Tarih Felsefesinin tarihin düşünceye dayalı irdelenişinden başka birşeyi imlemediği söylenebilir. Düşünce hiç kuşkusuz ondan vazgeçebileceğimiz birşey değildir; kendimizi hayvanlardan onunla ayırırız, ve duyumda, tanımada ve bilmede, itkilerde ve istençte, bunlar insansal oldukları ölçüde, bir Düşünce vardır. Ama Düşünceye bu başvuru burada doyurucu görünmeyebilir, çünkü tarihte Düşünce verili olana ve var olana altgüdümlüdür, onu temeli olarak alır ve onun tarafından yönlendirilir; Felsefe ise, tersine, nesnesine Kurgunun var olana bakılmaksızın kendi içinden üreteceği Düşünceleri yükler. Tarihe böyle Düşüncelerle yaklaştığında, Kurgu onu bir gereç gibi ele alır, onu olduğu gibi bırakmaz, tersine Düşüncelere göre düzenler, ve söylendiği gibi onu *a priori* kurar. Ama Tarihin yalnızca var olanı ve olmuş olanı, olayları ve edimleri ele alması gerektiği için, ve ancak verili olana sıkı sıkıya sarıldığı ölçüde gerçek doğasına bağlı kaldığı için, Felsefenin işi bu etkinlik ile çelişki içinde duruyor görünür; ve bu çelişkinin ve ondan Kurgu için doğan suçlamanın burada açıklanması ve çürütülmesi gerekir; ama bu nedenle Tarihsel olanın ereği, ilgisi ve ele alınışı ve Felsefe ile ilişkileri üzerine yürürlükte olan ya da her zaman yenileri bulunacak çok sayıda çarpık ve özel görüşün düzeltilmesi gibi bir işi üstlenmeyi istemiyoruz.

Felsefenin birlikte getirdiği biricik düşünce Usun dünyaya egemen olduğu, öyleyse Dünya Tarihinde de ussal olanın ilerlemekte olduğu biçimindeki yalın Us düşüncesidir. Bu kanı ve içgörü genel olarak Tarih açısından bir *var-*

sayımdır; Felsefenin kendisinde ise bir varsayım değildir. Kurgul bilgi yoluyla onda Usun — burada bu anlatımla onun Tanrı ile bağıntısını ve ilişkisini daha yakından açıklamaksızın yetinebiliriz — *Töz* ve *sonsuz Güç* olduğu, kendi kendisinin tüm doğal ve tinsel yaşamın *sonsuz Gereci* olduğu gibi bu kendi İçeriğinin etkinleştirici *sonsuz Biçimi* de olduğu tanıtlanır. *Us Tözdür*; başka bir deyişle, tüm edimsellik varlığını ve kalıcılığını onda ve onun yoluyla bulur; — *sonsuz Güçtür*, çünkü *Us* yalnızca İdeale dek, yalnızca ‘Gerek’ noktasına dek gidebilecek denli, yalnızca edimselliğin dışında, kim bilir nerede, tikel birşey olarak kimi insanların kafalarında bulunacak denli güçsüz değildir; — *sonsuz İçeriktir*, tüm özsellik ve gerçekliktir, ve kendisi kendi Gerecidir ki, onu işlemesi için kendi *etkinliğine* verir, çünkü, sonlu bir edim gibi, etkinliğinin besinini ve nesnelarini ondan kazanacağı verili bir aracı, dışsal bir gerecinin koşullarına gereksinmez; kendi kendisinden beslenir ve kendisi işlemekte olduğu Gereçtir; yalnızca kendisi kendi biricik varsayımı olduğu ve ereği saltuk son erek olduğu için, kendisi bu ereğin İçeriden görüngüde, yalnızca doğal değil ama tinsel Evrenin de görüngüsünde, Dünya Tarihinde etkinleştirilmesi ve üretilmesidir. Şimdi, bu İdeanın gerçek olan, bengi olan, saltuk olarak güçlü olan olması, onun kendini dünyada sergilemesi ve onda kendi kendisinden, onur ve görkeminden başka hiçbirşeyi sergilememesi — bu olgu, söylendiği gibi, Felsefede tanıtlanmış olandır ve burada böyle tanıtlanmış olarak varsayılacaktır.

Okurlarım arasında henüz Felsefe ile tanışık olmayanlardan belki de Dünya Tarihi üzerine bu dersi *Usa* duyulan bir inanç ile, onun bilgisi için bir istem, bir susuzluk ile karşılamalarını bekleyebilirim; hiç kuşkusuz bilimlerin öğrenilmesinde öznel gereksinim olarak varsayılması gereken şey yalnızca yüzeysel bir tanışıklıklar yığını için değil, ama ussal içgörü için, bilgi için istem olmalıdır. Eğer Dünya Tarihine daha şimdiden *Usun* düşüncesi ile, bilgisi ile giremiyorsak, o zaman hiç olmazsa *Usun* orada *olduğuna*, Anlığın ve özbilinçli İstencin dünyasının olumsuzluğa terk edilmiş olmadığına, tersine kendini bilen İdeanın ışığında kendini göstermek zorunda olduğuna duyulan sağlam, yenilmez bir inancı taşımamız. Ama gerçekte önceden böyle bir inanç için bir istemde bulunmam gerekmez. Geçici olarak söylemiş olduklarımız ve daha öte söyleyecek olduklarımız bilimimiz açısından bile yalnızca varsayım olarak değil, ama bütünü bir özet olarak, bizim tarafımızdan yapılacak irdelemenin sonucu olarak alınmalıdır — bir sonuç ki, daha önceden bütünü tanıdığım için *benim tarafımdan* bilinmektedir. Öyleyse Dünya Tarihinin ussal bir ilerleme olmuş olduğu, Dünya Tininin, doğası hiç kuşkusuz her zaman bir ve aynı olan, ama bu tek doğasını dünyanın belirli-varlığında açmıdran Tinin ussal, zorunlu süreci olduğu yalnızca bu Tarihin kendisinin irdelemesinden çıkan bir sonuçtur. Bu, söylendiği gibi, Tarihin sonucu olmalıdır. Ama Tarihi olduğu gibi almalıyız: Tarihsel olarak, görgül olarak ilerleme-

liyiz; başka şeyler arasında, meslekten tarihçiler gibi yanlış yönlendirilmeye izin vermemeliyiz, çünkü bunlar, özellikle büyük yetkeler olarak görülen Alman tarihçileri, felsefeciyi onunla suçladıkları şeyi, yani Tarihte *a priori* uydurmalar getirme işini kendileri yaparlar. Örneğin, doğrudan Tanrı tarafından eğitilmiş, eksiksiz içgörü ve bilgelik ile donatılmış, tüm doğa yasalarının ve tinsel gerçekliğin tam bilgisini taşıyan bir ilk ve en eski halkın olmuş olduğu, ya da şu ya da bu rahipler-halkının varolduğu, ya da, daha özel birşeyden söz etmek için, bir Roma Eposunun olduğu ve Roma tarihçilerinin bundan en eski tarihi türetmiş oldukları vb. gibi yaygın uydurmalar vardır. Bu tür yetkelerden yararlanmayı yetenekli meslekten tarihçilere bırakmayı istiyoruz, çünkü bu uydurmalar tarihçilerimiz arasında hiç de alışılmadık şeyler değildirler. Buna göre, yerine getirilecek ilk koşul olarak, tarihsel olanı ona bağlı kalarak almamız gerektiğini bildirebiliriz; ama 'bağlı kalarak' ve 'almak' gibi genel anlatımlarda bir ikircim yatar. Giderek yalnızca alıcı olarak davrandığımızı, kendini yalnızca yerli olana bıraktığımızı sanan ve ileri süren sıradan ve yansız tarihçi bile düşüncesinde edilgin değildir, kategorilerini kendisi ile birlikte getirir ve varolanı onlar yoluyla görür; özellikle bilimsel olması gereken herşeyde Us uyumamalı, ve derin düşünce uygulanmalıdır; kim dünyaya ussal olarak bakarsa, onu ussal olarak görür, ve ikisi birbirlerini karşılıklı olarak belirler. Ama derin düşüncenin değişik yolları, bakış açıları, olguların (ki en yakında yatan kategoridir) salt önemleri ve önemsizlikleri üzerine yargıda bulunma buraya ait değildir.

Yalnızca Usun dünyada olduğu gibi Dünya Tarihinde de egemen olmuş olduğu ve egemen olmayı sürdürdüğü yolundaki evrensel kamı üzerine iki biçimsel noktayı ve bakış açılarını anımsatacağım, çünkü bunlar bize aynı zamanda güçlüğü oluşturan ana noktayı daha yakından ele alma ve üzerinde daha öte durmamız gereken bir konuyu belirtme fırsatını verirler.

Bunlardan biri ilk kez Yunanlı Anaxagoras'ın *nousun* (νοῦς), genel olarak Anlağın ya da Usun dünyayı yönettiğini söylemiş olduğunu bildiren tarihsel pasajdır; bu öz bilinçli Us olarak Anlık değil, genel olarak bir Tin değildir; — ikisini birbirinden bütünüyle ayırdetmemiz gerekir. Güneş dizgesinin devimi değişmez yasaları izler; bu yasalar onun Usudur, ama ne güneşin ne de bu yasalarda onun çevresinde dönen gezegenlerin buna ilişkin bir bilinçleri vardır. Böylece Usun doğada olması, doğanın değiştirilemez evresel yasalar tarafından yönetiliyor olması gibi bir düşünce bizi şaşırtmaz, bu tür düşüncelere alışığızdır ve onları fazla büyütmeyiz; bu tarihsel duruma tarihin bize önemsiz görünebilen bu tür düşüncelerin dünyada her zaman olmuş olmadıklarını öğrettiğine, böyle düşüncelerin aslında insan tininin Tarihinde çılgınlar oluşturduklarına dikkati çekmek için değindim. Aristoteles o düşüncenin yaratıcısı olarak Anaxagoras'ın sarhoşlar arasındaki ayık biri olarak görünmesinden söz eder. Sokrates bu düşün-

ceyi Anaxagoras'tan üstlendi, ve düşünce olayları şansa yükleyen Epikürüs'ün felsefesi dışında Felsefede hemen egemen oldu. "Bundan zevinc duyudum," der Sokrates, Platon'un diyalogunda, "ve bana Doğayı Usa göre yorumlayacak, tikel olanda onun tikel ereğini, bütünde evrensel ereği gösterecek bir öğretmen bulmuş olduğum umuduna kapıldım. Dünyaları verseler bu umuttan vazgeçmeyecektim. Ama büyük bir coşkuyla kendimi Anaxagoras'ın yazılarına verdikten sonra onun yalnızca Hava, Ether, Su ve benzerleri gibi dışsal nedenlerden söz ettiğini görünce büyük bir düş kırıklığına uğradım." Açıktır ki Sokrates'in Anaxagoras'ın ilkesinde bulduğu yetersizlik ilkenin kendisini değil, ama somut doğaya uygulanışındaki eksikliği, Doğanın o ilkeden anlaşılıyor ya da kavranıyor olmamasını, bütününde o ilkenin soyut olarak bırakılmış olmasını, Doğanın onun bir gelişimi olarak, Ustan ortaya çıkarılmış bir örgütleniş olarak kavranmamasını ilgilendirir. Burada, hemen başlangıçta, bir belirlenimin, bir ilkenin, bir gerçekliğin yalnızca soyut olarak saptanması ve daha tam belirlenime ve somut gelişime ilerleme arasındaki bu ayrıma dikkati çekmek istiyorum. Bu ayrım belirleyicidir, ve Dünya Tarihini incelememizin vargısında en yeni politik durumun ele alınmasında başkaları arasında özellikle bu duruma geri döneceğiz.

Dahası, Usun dünyayı yönetiyor olması düşüncesinin bu ortaya çıkışı onun dinsel gerçeklik biçiminde iyi bildiğimiz daha öte bir uygulaması ile, yani dünyanın şansın ve dışsal olumsal nedenlerin eline bırakılmadığı, tersine bir *Kayranın* dünyayı yönettiği görüşü ile bağıntılıdır. Daha önce sözü edilen ilkeye inancınız konusunda bir istemde bulunmayı istemediğimi belirtmiştim; gene de *bu dinsel biçim altında o ilkeye* inancınıza başvurabilirim — eğer genel olarak felsefe biliminin özgünlüğü varsayımlarda bulunmaya izin veriyorsa; ya da, aynı şeyi başka türlü anlatırsak, böyle birşeye başvurmayacağım çünkü ele almayı istediğimiz bilimin kendisinin o ilkenin gerçekliğinin olmasa da doğruluğunun tanıtımını vermesi gerekir. Şimdi, gerçeklik, bir Kayranın, hiç kuşkusuz tanrısal Kayranın dünyanın olaylarının başında olması gerçekliği o verilen ilkeye karşılık düşer, çünkü tanrısal Kayra bilgelik ile donatılı sonsuz güçtür ki, ereğini, eş deyişle dünyanın saltık, ussal son ereğini edimselleştirir: Us kendi kendisini belirleyen bütünüyle özgür düşüncedir. Ama dahası, şimdi bu inanç ve ilkemiz arasında bir ayrım, aslında bir karşıtlık tam olarak Sokrates'in Anaxagoras'ın ilkesi durumundaki istemi ile aynı yolda kendini gösterir. Çünkü o inanç da eşit ölçüde belirsizdir, genel olarak Kayraya inanç denilen şeydir, ve belirlenime, bütünün üzerine, Dünya Tarihinin herşeyi kapsayan akışı üzerine uygulamaya dek ilerlemiş değildir. Ama Tarihi açıklamak demek insanların tutkularını, dehalarını, etkin yetilerini ortaya sermek demektir, ve Kayra tarafından bu belirlenmişliğe genellikle onun *Tasarı* denir. Gene de bu Tasarı bizim gözlerimizden gizli olması gereken şeydir; giderek onu bilmeyi istemek bile kendini-bilmezlik sayılır.

Anaxagoras'ın Anlağın kendini edimsellikte nasıl ortaya serdiği konusundaki bilgisizliği doğaldı: Henüz düşüncenin bilinci ne onda, ne de bütün bir Yunanistan'da yeterince gelişmişti; Anaxagoras evrensel ilkesini Somuta uygulamayı, ikinci birinciden saptamayı başaramadı; ve Somutun Evrensel ile birleşmesini kavrama adımını atan ilkin Sokrates oldu. O zaman Anaxagoras böyle bir uygulamaya karşı bir polemik tutumuna girmede; ama Kayraya o inanç en azından büyük ölçek uygulamaya karşı ya da Kayranın Tasarının bilgisine karşı böyle bir tutuma girer. Çünkü tikel durumlarda şurada burada o Tasarın geçerli olmasına izin verilir; dindar yürekler tek tek olaylar durumunda yalnızca Şansı değil, ama Tanrının parmağını görürler, örneğin büyük sıkıntı ve yoksulluk içindeki bir bireye beklenmedik bir yardım geldiği zaman olduğu gibi; ama bu ereklein kendileri sınırlı türdendir, yalnızca bu bireyin tikel erekleidirler. Ama Dünya Tarihinde işimiz Uluslar olan bireyler ile, Devletler olan bütünlükler iledir. Öyleyse Kayraya inanç üzerine deyim yerindeyse ne o perakendeci bakış açısında, ne de yalnızca bir Kayranın olduğu biçimindeki genel görüşe gitmeyi isteyen, ama onun daha belirli edimlerine yaklaşmayı yadsıyan salt soyut, belirsiz inançta durup kalabiliriz. Tersine, en içten çabamız Kayranın yollarını, Tarihteki araçlarını ve görüngülerini tanımaya yönelmelidir, ve bunları o evrensel ilke ile ilişkilendirmemiz gerekir. Ama genel olarak tanrısal Kayranın Tasarının bilgisine değinmekle zamanımızın birincil önemdeki bir sorusunu, Tanrıyı bilme olanağına ilişkin soruyu, ya da daha doğrusu, bu bir soru olmaya son verdiği için, bir önyargıya dönüşmüş olan öğretiyi, Tanrıyı bilmenin olanaksız olduğu öğretisini anımsatmış oldum. Kutsal Yazılarda en yüksek ödev olarak buyrulan şey ile, Tanrıyı yalnızca sevmek değil ama bir de bilme ödevi ile doğrudan karşıtlık içinde, şimdi tam orada söylenmiş olan şeyin, Tinin Gerçekliğe götüren olduğu, onun her şeyi bildiği, giderek Tanrının en büyük derinliklerine ulaştığı görüşünün yadsınması ege-mendir. Tanrısal Varlık bilgimizin ve genel olarak insansal şeylerin öte yanına koyulduğu zaman, bununla kendi tasarımlarımız arasında dile-dığımız gibi dolaşmanın rahatlığına ulaşılır. Bilgimize tanrısal olanla ve gerçek olanla bir bağıntı vermekten kurtuluruz; buna karşı, o zaman onun kibri ve öznel duygu kendi için eksiksiz bir aklama bulur; ve dindar alçakgönüllülük, Tanrının bilgisini kendinden uzakta tutarken, bununla özenci ve boş itkileri için neyi kazanacağını çok iyi bilir. Usun dünyayı yönetmiş ve yönetmekte olduğu biçimindeki önermemiz ile Tanrının bilgisinin olanağına ilişkin soru arasındaki bağıntıyı gözardı etmeyi istemeyişimin nedeni felsefenin dinsel gerçeklikleri anımsatmadan kaçındığı ya da kaçınmayı istediği ve onları bir yana attığı, çünkü deyim yerindeyse onlara karşı rahat bir duyunc taşımadığı yolundaki kuşkuya değinme fırsatını değerlendirmektir. Tersine, durum böyle olmaktan öylesine uzaktır ki, yakın zamanlarda dinsel içeriği birçok tanrıbilim türü karşısında savunmayı üstlenmek zorun-

da kalan felsefe olmuştur. Hıristiyan dininde Tanrı kendini bildirmiş, eş deyişle insanlara ne olduğunu bilme fırsatını vermiştir, öyle ki bundan böyle gizli saklı birşey değildir; ve bizim için Tanrıyı bilmenin bu olanağı böyle bilgiyi bir ödev olarak dayatır. Tanrı çocuklarında dar yürekler ya da boş kafalar istemez; tersine, tinleri kendi için yoksul ama Onun bilgisinde varıl olanları, ve tüm değeri Tanrının bu bilgisinde görenleri ister. Tanrısal Varlığın bildirilişinin bu temelinden yola çıkan düşünen tinin gelişimi en sonunda ilkin duygunun ve tasarım yetisinin önüne koyulan şeyi düşünce ile kavramaya ulaşmalıdır; sonunda, yaratıcı Usun Dünya Tarihi olan bu varıl ürününün de kavranacağı zaman gelmelidir. Bir zamanlar moda Tanrının bilgeliğine hayvanlarda, bitkilerde, tekil yazgılarda hayran olma. Kayranın kendini böyle nesnelere ve olgularda bildirdiği kabul ediliyorsa, bu niçin Dünya Tarihinde de kabul edilmesin? Bu içerik böyle bir kabul benim için fazla büyük görünür. Ama tanrısal belgelik, e.d. Us büyükte olduğu gibi küçükte de bir ve aynıdır; ve Tanrıyı bilgeliğini büyük ölçekte uygulamayacak denli zayıf görmemeliyiz. Bilgimiz bengi belgelik tarafından amaçlanan şeyin doğanın bağrında nasıl ortaya çıkıyorsa, edimsel ve etkin Tinin dünyasında da öyle ortaya çıktığı içgörüsünü kazanmaya yönelir. İrdelememiz bu düzeye dek bir Theodike, Tanrının bir aklanışıdır ki, Leibniz bunu metafiziksel olarak kendi yolunda henüz belirsiz, soyut kategorilerde başarmaya çalışmıştır, öyle ki dünyadaki Kötülük kavranabilir, düşünen tin Kötü olanın varoluşu ile uzlaşabilir. Gerçekte böyle bir uzlaştırıcı bilgi için istem başka hiçbir yerde Dünya Tarihinde olduğundan daha büyük değildir. Bu uzlaşmaya ancak o olumsuzluğa altgüdümlü ve üstesinden gelinen birşeye yitmiş olarak kendi içinde kapsayan olumlunun bilgisi yoluyla ulaşılabilir; bir yandan gerçekte dünyanın son ereği olan şeyin bilinci yoluyla, öte yandan o ereğin onda edimselleşmiş olduğunun ve Kötü olanın en sonunda kendini onun yanında geçerli kılmış olmadığının bilinci yoluyla erişilebilir. Ama bunun için voūşa ve Kayraya yalnızca inanç henüz hiçbir biçimde yeterli değildir. Belirtildiği gibi, dünyayı yöneten Us da tıpkı Kayra gibi belirsiz bir sözcüktür; ondan her zaman belirleniminin, içeriğinin ne olduğu belirtilemeden söz edilir, ki birşeyin ussal mı, yoksa usdışı mı olduğunu ona göre yargılayabiliriz. Usu belirlenimi içinde kavramak — bu ilk sorundur; ikincisi, genel olarak Usa bağlı kalınsa da, bu yalnızca sözlerde böyledir. Bunları belirttikten sonra, bu Girişte irdelemeyi istediğimiz ikinci bakış açısına geçiyoruz.

II. Usun *belirleniminin* kendinde ne olduğu sorusu, Us dünya ile bağlantı içinde alındığı sürece, dünyanın *Son Ereğinin* ne olduğu sorusu ile çakışır; bu anlatımda daha tam olarak o Ereğin olgusallaşması, edimselleşecek olması gerektiği imlenir. Burada değinilecek iki nokta vardır: Bu son Ereğin içeriği, genel olarak belirlenimin kendisi, ve edimselleşmesi.

Herşeyden önce belirtmeliyiz ki, nesnemiz, *Dünya Tarihi*, tinsel alanda ilerler. Dünya kendi içinde fiziksel ve ruhsal Doğayı kapsar; fiziksel Doğa da benzer olarak Dünya Tarihine karışır, ve daha başlangıçta Doğa belirleniminin bu temel ilişkilerine dikkat etmemiz gerekecektir. Ama Tin ve gelişiminin süreci tözsel olandır. Doğayı kendine özgü tikel bir ögede olduğu gibi kendi içinde bir Us dizgesi olarak irdeleme işi buraya ait değildir; onu burada yalnızca Tin ile görelî olarak irdeleyeceğiz. Tin ise onu burada üzerinde irdeleyeceğimiz sahnede, Dünya Tarihinde, en somut edimselliği içindedir; buna karşın, ya da daha doğrusu somut edimselliğinin bu kipinden evrenseli de kavrayabilmek için, herşeyden önce *Tinin doğasının* kimi soyut belirlenimlerini öncül olarak kullanmak zorundayız. Gene de bu burada ancak bir önesürüm tarzında yapılabilir; burası Tinin İdeasını kurgul olarak açındırmanın yeri değildir. Çünkü bir Girişte söylenebilecek olanlar, daha önce değinildiği gibi, bütününde salt tarihsel olarak, birer varsayım olarak alınmalıdır ki, ya başka bir yerde açıklanmış ve tanıtlanmışlardır, ya da doğrulanışlarını Tarih Biliminin incelenişinin sonucu olarak kazanmaları gerekir.

Buna göre burada irdelenecek noktalar —

- a) Tinin doğasının soyut belirlenimleri;
- b) Tinin İdeasını olgusallaştırabilmek için hangi araçları kullandığı;
- c) son olarak Tinin belirli-Varlıkta tam olgusallaşmasının şekli — Devlet.

a) Tinin doğası tam karşıtı yoluyla bilinebilir. Tıpkı özdeğin tözünün Yerçekimi olması gibi, demeliyiz ki Tinin tözü, özü Özgürlüktür. Herkes için dolaysızca inandırıcı olacağı gibi, Tin başka özellikler arasında Özgürlüğe de iyedir; ama felsefe Tinin tüm özelliklerinin ancak Özgürlük yoluyla kalıcı olduklarını, tümünün yalnızca Özgürlük için araçlar olduklarını, tümünün yalnızca Özgürlüğü aradıklarını ve ürettiklerini öğretir; *Özgürlüğün Tinin biricik Gerçekliği olduğu* kurgul felsefenin ürettiği bir bilgidir. Özdeğin ancak bir özek noktasına doğru itildiği ölçüde yerçekimi vardır; özsel olarak bileşiktir, birbiri dışındaki parçalardan oluşur, onların Birliğini arar ve öyleyse kendini ortadan kaldırmayı, kendi karşıtını ister; eğer buna erişseydi, bundan böyle Özdek olmaz, tersine yitip gitmiş olurdu; İdeallığe doğru çabalar, çünkü Birlikte ideal olarak vardır. Tin ise, tersine, özdeğini kendi içinde taşıyandır; Birliği kendi dışında taşımaz, ama onu bulmuştur; kendi içinde ve kendi kendisi ile. Özdek tözünü dışında taşır; Tin *kendi-kendisi-ile-olmadır*. Bu ise sözcüğün tam anlamıyla Özgürlüktür, çünkü bağımlı olduğum zaman kendimi bir başkası ile bağıntılarım ki, o değildir; dışsal birşey olmaksızın olamam; eğer kendi kendim ile isem, özgürümdür. Tinin bu kendi-kendisi-ile-olması özbilinçtir, kendinin bilincidir. Bilinçte iki şey ayırđedilecektir; ilk olarak biliyor olmam; ve ikinci olarak, bildiğim şey. Özbilinçte ikisi çakışır, çünkü

Tin kendi kendisini bilir, kendi doğasının *yargılanışdır*; ve Tin aynı zamanda kendine gelme ve böylece kendini ortaya çıkarma, kendini kendinde ne ise o yapma etkinliğidir. Bu soyut belirlenime göre Dünya Tarihi için denebilir ki, o Tinin kendinde ne olduğunun bilgisini geliştirme sürecinde sergileniştir; ve tıpkı tohumun ağacın bütün doğasını, meyvalarının tadını ve biçimini kendi içinde taşıması gibi, Tinin ilk belirtileri de daha şimdiden gizil olarak bütün Tarihi kendi içinde kapsar. Doğulular henüz Tinin ya da genel olarak İnsanın kendinde özgür olduğunu bilmezler; ve bunu bilmedikleri için özgür değildirler; yalnızca *Birin* özgür olduğunu bilirler, ama tam bu nedenle böyle özgürlük yalnızca Özenç, yabanılık, tutkunun körlüğüdür; ya da onunun bir yumuşaklığı, evcilliğidir ki, kendisi salt bir doğa olumsuzluğu ya da özençtir. Bu *Bir* bu nedenle salt bir Despottur, özgür bir insan değil. — Özgürlük bilinci ilkin Yunanlılar arasında doğdu, ve bu nedenle onlar özgürdüler; ama, tıpkı Romalılar gibi, yalnızca *kimilerinin* özgür olduğunu biliyorlardı, genel olarak İnsanın değil. Platon ve Aristoteles bile bunu bilmiyordu. Bu nedenle Yunanlıların yalnızca köleleri olmakla kalmadı, yalnızca yaşamları ve güzel özgürlüklerinin sürekliliği onlara bağımlı olmakla kalmadı, ama özgürlüklerinin kendisi bir yandan yalnızca olumsuz, geçici ve sınırlı bir çiçek, öte yandan aynı zamanda insansal olanın, insanca olanın katı bir köleliği idi. — İlkin Germanik uluslar Hıristiyanlıkta İnsan olarak İnsanın özgür olduğunun, Tinin özgürlüğünün onun en asıl doğasını oluşturduğunun bilincine ulaştılar; bu bilinç ilk olarak dinde, Tinin en iç bölgesinde doğdu; ama bu ilkenin dünyasal varlığa da aktarılması daha öte bir sorundu ki, çözümü ve uygulaması kültürün ağır ve uzun bir emeğini gerektirdi. Hıristiyan dininin kabul edilmesi ile örneğin kölelik dolaysızca sona ermedi; dahası, böylelikle Devletlerde özgürlüğün hemen egemen olması, Hükümetlerin ve Anayasaların ussal bir yolda örgütlenmeleri ya da giderek özgürlük ilkesi üzerine temellendirilmeleri de hiçbir biçimde söz konusu değildi. İlkenin dünyasallığa bu uygulanışı, dünyasal durumların onun tarafından bütünüyle şekillendirilmesi ve özümsemesi uzun bir süreçtir ki, Tarihin kendisini oluşturur. Genel olarak bir ilke ile onun uygulaması, eş deyişle Tinin ve yaşamın edimselliğine aktarılması ve yerine getirilmesi arasındaki bu ayrıma daha önce değinmişim; bu bilimimizde temel belirlenimlerden biridir ve düşüncenin ona sıkı sıkıya sarılması özselidir. Şimdi, bu ayrım Hıristiyan özbilinç ilkesi olarak Özgürlük açısından burada geçici olarak nasıl vurgulandıysa, genel olarak Özgürlük açısından da özel olarak yer alır. *Dünya Tarihi Özgürlük bilincinde ilerlemedir* — bir ilerleme ki, görevimiz onu zorunluğu içinde bilmektir.

Genel olarak Özgürlüğe ilişkin bilginin değişik basamakları üzerine söylediklerimle — ve hiç kuşkusuz ilk olarak Doğuluların yalnızca *Birin*, Yunan ve Roma dünyasının ise *Kimilerinin* özgür olduğunu bilmeleri, *bizim* ise kendilerinde *Tüm İnsanların*, eş deyişle İnsan olarak

İnsanın özgür olduğunu bilmemiz biçiminde —, aynı zamanda Dünya Tarihinin bölümlenışı ve onu ele alış yolumuz da verilmiştir. Bunu gene de yalnızca geçici olarak belirtiyoruz; daha önce kimi kavramları açılmamız gerekir.

Öyleyse, tinsel dünyanın belirlenimi olarak ve — bu tözsel dünya olduğu ve fiziksel dünya ona altgüdümlü kaldığı ya da, eğer kurgul olarak anlatsak, tinsel dünyaya karşı hiçbir gerçekliği olmadığı için — *dünyanın son ereği* olarak Tinin Özgürlüğü üzerine bilincini ve tam olarak bu yolla genel olarak Özgürlüğünün edimselliğini ileri süreceğiz. Ama bu Özgürlüğün, böyle alındığında, kendisinin henüz belirsiz ve sonsuz ölçüde ikircimli bir sözcük olduğu, 'en yüksek' olduğu için sonsuz çoklukta yanlış anlama, karışıklık ve yanlışlığı kendisi ile birlikte taşıdığı ve olanaklı tüm aşırılıkları kendi içinde kapsadığı — bu olgu hiçbir zaman modern zamanlarda olduğundan daha iyi tanınmış ve yaşanmış değildir; ama onu burada ilk olarak o genel belirlenimi içinde alacağız. Dahası, ilke ile, ilk olarak salt kendinde olan ile edimsel olan arasındaki sonsuz ayrımın önemine dikkat çekildi. Aynı zamanda kendinde olduğu gibi alındığında sonsuz Zorunluğu kendi içinde taşıyan Özgürlük bilince — çünkü Özgürlük, kavramına göre, kendinin bilgisidir — ve böylelikle edimselliğe getirilecektir: Özgürlük kendi için kendisinin yerine getirdiği Erek, ve Tinin biricik Ereğidir. Yalnızca bu Erek Dünya Tarihinin ona doğru çabalamış olduğu şeydir, ve çağlar boyu yeryüzünün engin sunu taşı üzerine bırakılan tüm adaklar ona sunulmuşlardır. Bu kendini yerine getiren ve yaşama geçiren biricik amaç, tüm olayların ve durumların değişimindeki biricik kalıcı öğe, onlarda gerçekten etkin olan biricik ilkedir. Bu son erek Tanrının dünya açısından istediğidir; oysa Tanrı en eksiksiz olandır ve bu nedenle kendi kendisinden, kendi İstencinden başka hiçbirşeyi isteyemez. Ama İstencinin doğasının, e.d. genel olarak doğasının ne olduğu — bu, dinsel tasarımı Düşüncede kavradığımız için, burada Özgürlük İdeası dediğimiz şeydir. Şimdi dolaysızca getirilecek soru ancak şu olabilir: Özgürlük olgusallaşması için hangi aracı kullanır? Burada irdeleyeceğimiz ikinci nokta budur.

b) Özgürlüğün kendini bir dünyaya geliştirmesini sağlayan *araca* ilişkin bu soru bizi Tarihin görüngüsünün kendisine götürür. Eğer genel olarak özgürlük ilkin iç Kavram ise, o zaman araç dışsal olan, görüngüsel olan, Tarihte dolaysızca göz önüne çıkan ve kendini sergileyendir. Tarihe yakından bir bakış bize insanların eylemlerinin onların gereksinimlerinden, tutkularından, çıkarlarından, karakter ve yeteneklerinden ortaya çıktıklarını kabul ettirir; ve dahası, öyle bir yolda ki, bu etkinlik gösterisinde güdüler olarak görünen ve birincil etkener olarak yer alan şeyler yalnızca gereksinimler, tutkular, çıkarlardır. Bunların arasında hiç kuşkusuz evrensel erekler, bir iyilikseverlik, soylu vatan sevgisi bulunuyor olabilir; ama bu erdemler ve bu evrenseller dünya ile ve dünyanın yarattıkları ile önemsiz bir ilişki içinde dururlar.

Hiç kuşkusuz Usun belirleniminin bu öznelere kendilerinde ve etki alanlarında olgusallaştığını görebiliriz; ama bunların insan soyunun bütün kitlesi karşısında oranları küçüktür ve erdemlerinin yayıldığı varoluş alanı da görelî olarak önemsizdir. Buna karşı, tutkular, tikel çıkarılara bağlı amaçlar, bencil isteklerin doyumu en güçlü olanlardır; güçlerini Tüzenin ve Ahlakın onlara getirmek istediği hiçbir sınırı tanımamada, bu doğal güçlerin insanlar üzerinde düzen ve ılımlılığa doğru, tüze ve ahlaka doğru yapay ve usandırıcı disiplinden daha doğrudan bir etki taşımasında bulurlar. Tutkuların bu oyununa ve şiddetlerinin sonuçlarına baktığımız zaman, yalnızca onlara değil, ama giderek — aslında başlıca — iyi amaçlara ve haklı ereklere takılmış olan anlamsızlıklar gözümüze çarptığı zaman, insanlığın üretmiş olduğu en görkemli krallıkların başına gelen kötülükleri ve yıkımları gördüğümüz zaman, bu evrensel geçicilik karşısında ancak hüznle dolaabiliriz; ve bu yıkımlar doğanın değil ama insan istencinin işi olduğu zaman, böyle bir görünümün sonucu ahlaksal bir sızı, iyi ruhun (eğer bizde böyle birşey varsa) bir başkaldırısı olabilir. Abartmalı bir diluzluğuna başvurmaksızın, uluslarda ve somut devlet yapılarında olduğu gibi kişisel erdemde de en soylu olanı yenmiş olan talihsizliklerin yalnızca doğru bir bileşimi ile çok korkutucu bir tablo oluşturulabilir ve böylelikle en derin ve en kesintisiz hüznü duygusu yaratılabilir ki, onu dengeleyecek hiçbir avutucu sonuç bulunamaz; bunun karşısında dayanabilmenin ya da ondan uzaklaşabilmenin biricik yolu şimdi bir kez böyle olmuş olduğuna göre, bunun bir yazgı olduğunu, ve onda hiçbir şeyin başka türlü olamayacağını düşünmektir; ve sonra, bu hüznü düşüncelerin yol açabileceği bıkkınlıktan geriye yaşam duygumuza, amaçlarımızın ve çıkarlarımızın şimdisine, kısaca dingin kıyıda bekleyen ve oradan güvenlik içinde uzaklardaki karışık enkaz yığınının görünüşünü keyifle seyreden bencillığe geri çekiliriz. Ama Tarihi üzerinde ulusların mutluluğunun, devletlerin bilgeliğinin ve bireylerin erdemlerinin kurban edildiği mezbaha taşı olarak görsek bile, düşüncenin önüne zorunlu olarak şu soru çıkar: Kime, hangi son ereğe sunulmuştur bu kadar çok kurban? Buradan soru genellikle irdelememizin genel başlangıcı yapmış olduğumuz şeye geçer. Bundan çıkarak, bizi o hüznü duygulara ve onlar üzerine derin düşüncelere götüren tablonun sergilediği olayları hemen asıl alan olarak belirledik ki, orada yalnızca Dünya Tarihinin tözsel belirlenimi, saltık son ereği, ya da yine aynı şey, gerçek sonucu olduğunu ileri sürdüğümüz şey için araçları gördük. Başından bu yana, derin düşüncenin tikellerin o imgesinden evrensel sonuçlara yükselen yolundan genel olarak uzak durduk; dahası, giderek bu duyguların gerçekten üzerine yükselmek ve Kayranın o irdelemelerde vazgeçilen bilmecelerini çözmek o duyguyu dolu düşüncelerin kendilerinin çıkarına değildir. Tersine, onların özünde o olumsuz sonucun boş, verimsiz yüceliklerinde hüznü bir keyif bulmak yatar. Öyleyse kabul ettiğimiz duruş noktasına geri dönüyoruz; ve

onun üzerine sözünü etmeyi istediğimiz kıpırlar o tablodan çıkabilecek soruları yanıtlamak için gerekli özsel belirlenimleri de kapsayacaktır.

Belirtmek istediğimiz *ilk* nokta, daha önce sık sık sözünü ettiğimiz ve durumun gerektirdiği her keresinde bir kez daha yineleyeceğimiz gibi, Tinin ilkesi, son Ereği, belirlenimi ya da doğası ve Kavramı dediğimiz şeyin yalnızca evrensel, yalnızca soyut olduğudur. İlke, ya da temel önerme, yasa içsel birşeydir ki, böyle olarak, kendi içinde ne denli gerçek olursa olsun, bütünüyle edimsel değildir. Ereklere, temel önermeler vb. bizim düşüncelerimizde, ilkin iç amacımızda bulunurlar, henüz edimsellikte değildirler. Kendinde olan bir olanak, bir gizlilik, henüz kendi içinden varoluşa çıkmış değildir. Edimsellik için bir *ikinci kıpı* getirilmelidir, ve bu etkinleştirme, edimselleştirme, ilkesi İstentçidir, genel olarak insanların etkinliğidir. Ancak bu etkinlik yoluyla ki o kavram ve ayrıca kendilerinde varolan belirlenimler olgusallaşır, edimselleşirler, çünkü dolaysızca kendi kendileri yoluyla geçerli değildirler. Onları edime çeviren ve varoluşa geçiren etkinlik insanın gereksinim, itki, eğilim ve tutkusudur. Birşeyi yapmam, onu varoluşa getirmem istediğim şeydir; onunla bağıntı içinde olmalıyım ve onu yerine getirmede doyum bulmayı isterim. Eğer bir erek uğruna etkin olacaksam, bu herhangi bir yolda benim de ereğim olmalıdır; ereğimi yerine getirmede, aynı zamanda doyumumu bulmalıyım, üstelik uğruna etkin olduğum ereğin beni hiç ilgilendirmeyen başka pek çok yanı daha olsa bile. *Bu, kendini kendi etkinliğinde ve emeğinde doyumlu bulmak, öznenin sonsuz hakkıdır.* Eğer insanlar birşeye ilgi duyacaklarsa, onda kendi kendilerini bulmalı ve kendi öz-duygularını onda doymalıdır. Burada bir yanlış anlamadan kaçınmak gerekir: Bir birey için genel olarak 'çıkarmak beklediği,' eş deyişle, yalnızca kendi kişisel kazancını aradığı söylendiğinde, bu kınanır ve haklı olarak kötü bir anlamda görülür. Bunu kınadığımızda, demek istediğimiz şey onun evrensel erek için hiçbir duygusal eğilim taşımadan bu kişisel çıkarının peşinde olduğu, birincinin vesilesiyle kendi çıkarı uğruna çabalandığı ve giderek onun için evrenseli bile gözden çıkarabileceğidir; oysa bir şey uğruna etkin olan biri yalnızca genel olarak çıkar beklemekle kalmaz, ama *ondan* çıkar bekler. Dil bu ayrımı doğru olarak anlatır. Buna göre, hiçbirşey onda etkin olan bireyler de kendileri için doyum bulmadıkça olmaz ve yerine getirilmez; onlar tikel insanlardır, eş deyişle genel olarak tikel, kendilerine özgü gereksinimleri, itkileri, çıkarları vardır; bu gereksinimler arasında yalnızca birinin kendi isteğine ve istencine bağlı olanlar değil, ama bireysel içgörülere, kanılara ya da en azından öznel görüşlere bağlı olanlar da vardır — eğer düşünmenin, anlağanın, usun gereksinimleri kendilerini göstermeye başlamışlarsa. O zaman insanlar eğer bir şey uğruna etkin olacaklarsa, o şeyin genel olarak onlar için kabul edilebilir olmasını, iyiliği, doğruluğu, kazançlılığı, yararlılığı açısından görüşleri ile onda olabilmeyi isterler. Bu insanların birşeye doğru güven ve yetke yoluyla daha az çekildikleri,

tersine birşey uğruna kendi paylarına düşen etkinliği kendi anlakları, bağımsız kanıları ve görüşleri yoluyla sunmayı istedikleri zamanımızda özellikle özel bir etmendir.

O zaman diyoruz ki, hiçbirşey genel olarak etkinlikleri yoluyla ona katılanların çıkarları olmaksızın başarılımış değildir; ve olan ve olabilecek tüm başka çıkar ve erekların gözardı edilmesi, istencin tüm sinir tellerinin tek bir nesneye yatırılması ve bütün bireyselliğin tüm gereksinimlerini ve güçlerini bu erek üzerinde yoğunlaştırması ölçüsünde bir çıkarın bir tutku olduğunu söylersek, o zaman genel olarak demeliyiz ki, *dünyada büyük hiçbirşey tutku olmaksızın başarılımış değildir*. Konumuza giren iki kıpıdan birincisi İdea, ikincisi ise insan Tutkularıdır. Birincisi Dünya Tarihinin önümüze yayılan engin halısının çözüğü, öteki atkıdır. İkisinin somut aracı ve birliği Devlette törel Özgürlüktür. Özgürlük İdeasından Tinin doğası olarak ve Tarihın saltık son Ereği olarak söz ettik. Tutku doğru olmayan, az çok kötü olan birşey olarak görülür: insanların hiçbir tutkularının olmaması gerekir. Tutku burada anlatmayı istediğim şey için bütünüyle uygun bir sözcük değildir. Burada genel olarak insanların tikel çıkarlarından, özel ereklere, ya da eğer dilersek, bencil amaçlardan doğan etkinliklerini demek istiyorum, ve hiç kuşkusuz öyle bir yolda ki, istençlerinin ve karakterlerinin bütün enerjisini bu ereklere yatırır ve kendileri de ereklar olabilen başkaları, ya da daha doğrusu başka herşey onlara adanır. Bu tikel içerik böylece insanın İstenci ile birdir, onun bütün belirliliğini oluşturur ve ondan ayrılamazdır; o ne ise onun yoluyla odur. Çünkü birey *orada* olandır, ve *orada olan* genel olarak insan değil — çünkü bu varolamaz —, ama belirli bir insandır. Karakter de benzer olarak istencin ve anlığın bu belirliliğini anlatır. Ama Karakter genel olarak tüm tikellikleri, kişisel ilişkilerde davranma yollarını vb. kendi içinde kapsar, ve yalnızca etkinlikteki ve eylemdeki belirliliğe sınırlı olarak koyulmuş değildir. Bu nedenle ‘tutku’ anlatımını kullanacağım ve bununla karakterin tikel belirliliğini anlayacağım, yeter ki istencin bu belirlilikleri salt kişisel birer içerik taşıyor olmasınlar ve evrensel edimlerin itici ve etkinleştirici öğeleri olsunlar. Tutku ilk olarak enerjinin, istencin ve etkinliğin öznel ve bu düzeye dek biçimsel yanındır ki, onda içerik ya da erek henüz belirsiz kalır; ve kişisel kanıda, kişisel içgöründe ve kişisel duyunca da bu böyledir. Önemli olan nokta hangi içeriğin her zaman taşıdığı kanya, hangi ereğin tutkuya ait olduğu, hangisinin, birinin mi yoksa ötekinin mi gerçek doğada olduğuna karar vermektir. Ama evrik olarak, eğer içerik, erek gerçek doğada ise, varoluşa çıkması, edimsel olması kaçınılmazdır.

Genel olarak bir ereğin tarihsel edimselliğinin ikinci özel kıpısı üzerine bu açıklamadan — eğer geçerken Devlete bir göz atarsak — kendi için çok önemli bir önermenin ortaya çıktığını görebiliriz: Eğer bir Devletin evrensel ereği yurttaşların kişisel çıkarları ile uyum içinde ise, eğer biri ötekinde doyumunu ve edimselleşmesini buluyorsa,

o Devlet bu bakımdan iyi kurulmuştur ve kendi içinde güçlüdür. Ama Devlette anlağın neyin amaca uygun olduğunun bilincine ulaşabilmek için giriştiği uzun kavgaların ve amaca uygun yönergelerin yanısıra birçok düzenlemeye ve düzeneğe gereksinim vardır; yine, o uyum ortaya çıkıncaya dek tikel çıkarlarla ve tutkularla yapılan kavgalar, bunların ağır ve yorucu disiplin süreçleri gereklidir. Böyle bir uyum zamanı Devletin çiçeklenme, erdem, güç ve mutluluk dönemini oluşturur. Ama Dünya Tarihi insanların tikel yaşam alanlarında olduğu gibi herhangi bir bilinçli erek ile başlamaz. Onların birlikte yaşamak için yalın itkileri daha şimdiden yaşam ve mülkiyetlerinin güvenliği için bilinçli ereği taşır ve bu birlikte yaşama ortaya çıktığında bu erek daha da genişler. Dünya Tarihi Tinin kavramının özgürleşmesi biçimindeki genel ereği ile salt *kendinde*, e.d. Doğa olarak başlar; bu kavram iç, en iç bilinç[siz] itkidir, ve Dünya Tarihinin bütün işi, daha önce genel olarak anımsatıldığı gibi, [bu bilinçsiz] emeği onun için bilince getirmektir. Böylece bir doğal varoluşun, doğal istencin şekli içinde ortaya çıkar, öznel yan denmiş olan şey — gereksinim, itki, tutku, tikel çıkar, ve ayrıca görüş ve öznel tasarım — doğrudan doğruya kendi için bulunur. İstencilerin, çıkarların ve etkinliklerin bu ölçüsüz kütlesi Dünya Tininin ereğini yerine getirmek için, onu bilince yükseltmek ve edimselleştirmek için gereksindiği aletler ve araçlardır; ve bu erek yalnızca kendini bulmak, kendine gelmek ve kendini edimsellik olarak seyretmektir. Ama bireylerin ve ulusların o dirimselliklerinin, onlar kendilerinin olanı ararken ve ona doyum sağlarken, aynı zamanda hakkında hiçbirşey bilmedikleri ve bilinçsizce yerine getirdikleri daha yüksek ve daha geniş birşey için araçlar ve aletler olması — bu konu soruya çevrilebilecek, aslında daha şimdiden çevrilmiş birşeydir; dahası, her tür yadsıma ile karşılaşmış olduğu gibi düşlem ve felsefe olarak da kötülenmiş ve küçümsenmiş olandır. Ama bu nokta üzerine ne düşündüğümü başlangıçta açıkladım; ve Usun dünyayı yönettiği ve böylece Dünya Tarihini de yönetmiş olduğu biçimindeki varsayımımızı (ki ilkin en sonunda bir sonuç olarak kendini göstermesi gerekir) ve inancımızı ileri sürdüm. Bu kendinde ve kendi için evrensel ve tözsel olanın karşısında başka herşey altgüdümlüdür, ona hizmet eder, ve onun için araçtır. Ama dahası, bu Us tarihsel varoluşa içkindir kendini onda ve onun yoluyla yerine getirir. Evrenselin, genel olarak kendinde ve kendi için varolanın ve Bireyselin, öznel olanın birliği, yalnızca onun Gerçeklik olması — bu kurgul doğadır ve bu evrensel biçimde Mantıkta ele alınır. Ama Dünya Tarihinin sürecinin kendisinde, henüz ilerleme içindeki süreç olarak kavrandığında, Tarihin arı, en son ereği henüz gereksinimin ve çıkarın içeriği değildir; ve bunlar o erek üzerine bilinçsiz iken, Evrensel gene de tikel erelerdedir ve kendini onlar yoluyla yerine getirir. O soru ayrıca *Özgürlük ve Zorunluğun birliği* biçimini üstlenir, çünkü Tinin iç, kendinde ve kendi için varolan sürecini Zorunlu olan olarak görürken, buna karşı insanların bilinçli

istençlerinde onların çıkarları olarak görüneni Özgürlüğe yükleriz. Bu belirlemelerin metafiziksel bağlantısı, e.d. kavramdaki bağlantı Mantığa ait olduğu için, onları burada çözümleremeyiz. Yalnızca herşeyin onlara dayandığı ana kıpılara değineceğiz.

Felsefede İdeanın sonsuz karşıtlığa geçtiği gösterilir. Bu karşıtlık İdeanın onda kendi kendisinde kaldığı özgür evrensel biçimi ile kendi içine arı soyut yansıma biçimi arasındadır ki, bu ikincisi biçimsel kendi-için-varlık, Ben, salt Tine özgü olan biçimsel özgürlüktür. Evrensel İdea böylece bir yanda tözsel doluluk olarak, öte yanda özgür özencin soyut ögesi olarak varolur. Bu kendi içine yansıma tekil özbilindir, genel olarak İdeaya karşı başkasıdır, ve böylelikle saltık sonluluktur. Bu başkası tam böylelikle sonluluktur, belirliliktir, evrensel Saltık içindir: Onun belirli-varlık yanısıdır, biçimsel olgusallığının toprağı ve Tanrıyı onurlanmanın alanıdır. — Bu karşıtlığın saltık bağlantısını kavramak metafiziğin derin sorunudur. Dahası, bu genelde sonluluk ile birlikte tüm tikellik de koyulur. Biçimsel istenç kendini ister; bu Benin amaçladığı ve yaptığı herşeyde kendisinin olması gerekir. Dindar birey bile kurtarılmayı ve kutlu olmayı ister. Bu uç, kendi için varolarak, saltık, evrensel Varlıktan ayırım içinde tikel birşeydir, tikelliği bilir ve onu ister; genel olarak görüngünün duruş noktasındadır. Tikel erekler buraya düşerler, çünkü bireyler kendilerini tikelliklerine yöneltirler, onu doldurur ve onu edimselleştirirler. Bu duruş noktası o denli de mutluluğun ya da mutsuzluğun duruş noktasıdır. Varoluşunu tikel karakter, istenç ve özencine uygun bulan mutludur ve varoluşunda kendi hazzını yaşar. *Dünya Tarihi bir mutluluk sahnesi değildir.* Ondaki mutluluk dönemleri boş sayfalar, çünkü bunlar karşıtlığın askıya alındığı uyum dönemleridir. Kendi içine yansıma, bu Özgürlük bütününde soyut olarak saltık İdeanın biçimsel etkinlik kıpsıdır. Etkinlik tasımın orta terimidir; tasımın bir ucu evrensel varlık, Tinin en son derinliğinde dinginlikte olan İdea, öteki ucu ise genel olarak dışsallık, nesnel özdektir. Etkinlik orta terimdir ki, Evrenseli ve İçi nesnellığe çevirir.

Söyleneni örnekler yoluyla daha tasarımlanabilir ve duru kılmaya çalışacağım.

Bir evin yapımı ilkin bir iç erek ve amaçtır. Bunun karşısında araçlar olarak tikel öğeler, gereç olarak demir, tahta, taş durur. Öğeler bunları işlemek için kullanılır: Ateş demiri eritmek için, hava ateşi beslemek için, su tahtayı kesecek olan çarkları devime geçirmek için vb. Ürün evin yapılmasına yardımcı olmuş olan havanın ev tarafından dışarıda tutulmasıdır; benzer olarak, yağmur sellerinin, ve ateşe dayanıklı olduğu ölçüde ateşin yokediciliğinin. Taşlar ve kırımler yerçekimine boyun eğerler, aşağıya derine doğru basınç yaparlar ve onlar yoluyla yüksek duvarlar örülür. Böylece öğeler doğalarına uygun olarak kullanılır ve birlikte ortaya bir ürün çıkarılır ki, bunun tarafından kısıtlanırlar. Benzer olarak, tutkular doyurulur, kendi kendilerini ve ereklerini doğal belirlenimlerine göre geliştirirler ve insan toplumunun yapısını

ortaya çıkarırlar; ama bunda Hak ve Düzen uğruna kendilerine *karşı* Yetkenin doğmasını sağlamışlardır.

Yukarıda değinilen bağlantı ayrıca Dünya Tarihinde insanların eylemleri yoluyla genel olarak amaçladıklarından ve eriştiklerinden, dolaysızca bildiklerinden ve istediklerinden başka birşeyin daha ortaya çıktığını imler; çıkarlarını yerine getirirler, ama böylelikle daha öte birşey başarılır ki, içsel olarak eylemlerinde yatmasına karşın, bilinçlerinde ve amaçlarında yatmaz. Andırımlı bir örnek olarak belki de haklı bir öç duygusundan, eş deyişle uğradığı haksız bir davranış nedeniyle başkasının evini ateşe veren bir insandan söz edebiliriz; burada hemen bütünüyle kendi başına ve dolaysızca alınan o edim ile ona ait olmayan daha öte dışsal koşullar arasındaki bağlantı kendini gösterir. Edim böyle olarak yalnızca küçük bir kirişin küçük bir yerini tutuşturmasından oluşmuştur. Böylelikle henüz yapılmış olmayan şeyler arkadan kendiliklerinden gelirler; kirişin tutuşturulmuş yeri onun daha öte bölümleri ile bağıntılıdır; kirişin kendisi bütün evin kiriş yapısı ile ve ev başka evlerle bağıntılıdır; böylece büyük bir yangın çıkar, öcün kendisine karşı yöneldiği insandan başka birçok insan da malını ve mülkünü yitirir, giderek birçok insan yaşamından bile olur. Bunlar ne genel olarak edimde, ne de onu başlatan kişinin amacıyla kapsanmışlardır. Ama bunun dışında, eylem daha öte bir evrensel belirlem daha kapsar; eylemi yapanın ereğinde bu yalnızca bir bireyden onun mülkiyetinin yok edilmesi yoluyla alınan bir öçtü; ama bu ayrıca bir suçtur, ve bu ise cezayı kapsar. Bu eylemde bulunanın bilincinde bulunmamış olabilir, istencinde bulunması bir yana; ama bu onun kendinde edimidir, onda evrensel olan, tözsel olan, onun kendisi yoluyla ortaya çıkarılındır. Bu örnekte yalnızca dolaysız eylemde onu yapanın istencinde ve bilincinde olandan daha öte birşeylerin yatıyor olabileceği gösterilmiştir. Ama bu örnek kendinde daha da öte birşey, eylemin tözünün ve böylelikle genel olarak eylemin kendisinin kendini onu yerine getirene karşı çevirmesi, ona karşı onu yokeden bir geri vuruş olması olgusunu da içerir.

İki ucun, evrensel İdeanın dolaysız edimselliğe olgusallaşmasının ve tekilliğin evrensel gerçekliğe yükselişinin bu birliği ilk olarak iki yanın birbirine karşı türlülüğü ve ilgisizliği varsayımı altında olur. Eylemde bulunanlar etkinliklerinde sonlu erekleri, tikel çıkarları göz önünde tutarlar, ama kendileri bilen, düşünen varlıklardır. Ereklerinin içeriği hak, iyi, ödev vb. gibi evrensel, özsel belirlemeler ile iç içe geçmiştir. Çünkü salt istek, istencin yabanılığı ve kabalığı Dünya Tarihinin tiyatrosunun ve alanının dışına düşer. Aynı zamanda erekler ve eylemler için yön çizgileri olan bu evrensel belirlemeler belirli içerikler taşırlar. Çünkü 'İyi uğruna İyi' gibi boş birşeyin genel olarak dirimli edimsellikte yeri yoktur. Eğer insanlar eylemde bulunacaklarsa, yalnızca İyi istememeli, ama ayrıca şunun mu yoksa bunun mu İyi olduğunu bilmelidirler. Ama hangi içeriğin iyi olduğu ya da olmadığı, haklı mı

yoysa haksız mı olduğu — bu kişisel yaşamın olağan durumları için bir Devletin yasalarında ve törelerinde verilir. Bunu bilmede büyük bir güçlük yatmaz. Her bir bireyin kendi konumu vardır, genel olarak neyin haklı, onurlu eylem yolu olduğunu bilir. Sıradan kişisel ilişkiler söz konusu olduğunda, eğer doğru ve iyi olanı seçmenin çok güç olduğu ileri sürülürse, ve eğer güçlükler bulmak ve bunlarla tasalanmak yüksek bir ahlak sayılırsa, o zaman bu dahaçok anlaşılmaları hiç de güç olmayan ödevlerinden kaçmaya çalışan kötü ya da aşağı bir istence yüklenebilir, ya da en azından derin düşüncelerde oyalanıp duran bir kafanın tembelliği sayılabilir, çünkü zayıf bir istenç ona yapacak yeterince iş vermemiş ve bu nedenle onu kendi içinde başka şeyler yapmaya ve kendini ahlaksal bir doygunluk içinde oyalamaya bırakmıştır.

Büyük tarihsel ilişkiler açısından durum başka türüdür. Burası tam olarak kalıcı, tanınan ödevler, yasalar ve haklar ile bu dizgeye karşı olan, ona zarar veren, giderek temellerini ve edimselliğini yokeden ve aynı zamanda iyi, büyük ölçekte kazançlı, özel ve zorunlu bile görünebilen bir içerik taşıyan olanaklar arasında büyük çarpışmaların olduğu yerdir. Bu olanaklar tarihsel olgular olurlar; kendi içlerinde bir ulusun ya da Devletin kalıcılığı için temeli oluşturan başka tür bir Evrenseli kapsarlar. Bu Evrensel üretken İdeanın bir kısıpı, kendisine doğru çabalayan ve güdüleyen Gerçekliğin bir kısıpidir. Tarihsel insanlar, *dünya-tarihsel bireyler* ereklerinde böyle bir Evrenselin yattığı insanlardır.

Henüz bir üstünlük konumunu olmasa da, en azından Devletin doğrudanda bulunan başkaları ile bir eşitlik konumunu yitirme ve ona düşman olmak üzere olanlara yenik düşme tehlikesi içinde olan Sezar özel olarak bu sınıfa aittir. Aynı zamanda kendi kişisel ereklerinin peşinde olan bu düşmanlar biçimsel anayasayı ve bir tüze görünüşünün gücünü kendi yanlarında tutuyorlardı. Sezar konum, onur ve güvenliğini koruma uğruna savaşıyordu, ve karşıtlarının gücü Roma İmparatorluğunun illeri üzerindeki egemenlik olduğu için, onlar üzerindeki utku ona bütün İmparatorluğun fethini getirdi; böylece, anayasa biçimini olduğu gibi bırakmasına karşın, Devletin Diktatörü oldu. Ama ilkin olumsuz olan ereğine, Roma'nın Tek Egemeni olmaya ulaşmasını sağlayan şey böylece aynı zamanda kendinde Roma'nın ve Dünyanın Tarihinde zorunlu bir belirlenimdi, öyle ki bu yalnızca onun tikel bir kazanımı değil, ama kendinde ve kendi için zamanı gelmiş olanı yerine getiren bir içgüdüydü. *Bunlar Tarihteki büyük insanlardır ki, kendi tikel erekleri Dünya-Timinin İstenci olan Tözseli kapsar.* Onlara *Kahramanlar* denir — çünkü ereklerini ve görevlerini yalnızca şeylerin kalıcı dizge tarafından kutsanan dingin ve düzenli gidişinden değil, ama öyle bir kaynaktan türetmişlerdir ki, içeriği gizlidir ve şimdide varoluşa ulaşmış değildir; onları henüz yüzeğin altında gizlenen iç Tinden türetmişlerdir ki, dış dünyaya bir kabuk gibi vurarak onu kırar, çünkü o bu kabuğun çekirdeğinden başka bir çekirdektir; öy-

leyse onları kendi içlerinden türetmiş görünürler ve eylemleri öyle bir durum ve dünya koşulu üretmiştir ki, yalnızca *onların* davası ve *onların* işi olarak görünür.

Böyle bireyler bu ereklerinde genel olarak İdeanın bilincini taşıyamazlardı; tersine, pratik ve politik insanlardır. Ama aynı zamanda düşünen insanlardır ki, zorunlu olanın ve *zamanı gelenin* bir içgörüsünü taşımışlardır. Bu tam olarak zamanlarının ve dünyalarının Gerçekliği; deyim yerindeyse İçte daha şimdiden bulunan en yakın Cinstir. Davaları bu Evrenseli, dünyalarının bir sonraki zorunlu Aşamasını bilmek, bunu ereklere yapmak ve enerjilerini ona yöneltmek olmuştur. Dünya-tarihsel insanlar, bir çağın Kahramanları öyleyse kavrayışlı insanlar olarak tanınmalıdır; eylemleri ve söylemleri zamanın en iyisidir. Büyük insanlar kendilerine doyum verecek şeyleri istemişlerdir, başkalarına değil. Başkalarından iyi niyetli amaçlar ve öğütler olarak ne öğrenmiş olurlarsa olsunlar, bunlar daha çok darkafalılık ve çarpıklık olduklarını göstermiş, çünkü durumu en iyi anlayanlar onlar olmuştur; aslında başka herkes onlardan öğrenmiş, yaptıklarını iyi ya da en azından uygun bulmuşlardır. Çünkü daha öte ilerlemiş olan Tin tüm bireylerin en iç ruhlarıdır; ama bilinçsiz İçselliktir ki, bunu onlarda bilince büyük insanlar getirmiştir. *Bu nedenle başkaları bu Ruh-Önderlerini izlerler, çünkü kendi iç Tinlerinin onlar için ortaya çıkan direnilemez gücünü duyumsarlar.* Eğer görevleri Dünya-Tininin yönetmenleri olmak olan bu dünya-tarihsel bireylerin yazgılarına bir göz atarsak, bunun mutlu bir yazgı olmadığını görürüz. Dingin bir doyuma ulaşmış değillerdir; bütün yaşamları emek ve zahmet, bütün doğaları yalnızca tutkuları olmuştur. Eğer ereklerine erişmişlerse, çekirdeğin boş kabuğu gibi düşüp gitmişlerdir. İskender gibi, erken ölümler; Sezar gibi, öldürülürler; Napoleon gibi, St. Helena'ya sürülürler. Bu ürkütücü avunca, tarihsel insanların mutlu denilen insanlar olmamış olmaları — ki bu mutluluğa ancak çok çeşitli dışsal koşullar altında yer alabilen özel yaşam yeteneklidir —, bu avunca gereksinim duyanlar onu tarihten türetebilirler. Ama buna gereksinen Haset, büyük ve yüksek olandan rahatsızlık duyduğu için, onu küçültmeye ve onda bir leke bulmaya çabalar. Böylece modern zamanlarda yeterince gösterildiği gibi, prensler genel olarak tahtlarında mutlu değildiler; bu nedenle insanlar onlara tahtlarını çok görmez ve ona kendilerinin değil ama onların oturmasını dayanılır bulurlar. — Belirtebiliriz ki, özgür insan haset duymaz, ama büyük ve yüce olanı seve seve tanır ve onun *olmasından* sevinç duyar.

Öyleyse bu tarihsel insanlar bireylerin çıkarlarını ve böylelikle tutkularını oluşturan bu evrensel kıpırlara göre irdelenecektir. Onlar büyük insanlardır, çünkü büyük bir şey istemiş ve başarmışlardır — imgesel, sanısal olanı değil, ama doğru ve zorunlu olanı. Bu irdeme yolu o sözde ruhbilimsel irdemeyi de dışlar; bu sonuncusu, Hasede en iyi hizmeti sunma işlevinde, tüm eylemleri yüreğe bağlayarak açıklamayı